

เศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ
การพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด

ประเวศ วะสี

หากมีการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด
ในทุกจังหวัด

ประเทศไทยจะมีเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมดุล และมีความ
ร่มเย็นเป็นสุข

๑.

การพัฒนาอย่างบูรณาการและฐานล่างแข็งแรง

แนวคิดหลักของความร่มเย็นเป็นสุข คือการพัฒนาอย่างบูรณาการและฐานล่างของสังคมแข็งแรง

สังคมก็เช่นเดียวกับร่างกาย ที่จะพัฒนาแบบแยกส่วนหรือเป็นส่วนๆ ไม่ได้ ในร่างกายมีหัวใจ ดับ ปอด ไต และอวัยวะต่างๆ เป็นอันมาก จะพัฒนาเฉพาะอวัยวะ หรือหัวใจไปทาง ปอดไปทาง ดับไปทาง เราก็จะเป็นคนอยู่ไม่ได้ ทุกส่วนของร่างกายต้องเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ จึงจะเกิดความสมดุล คุณภาพคือความเป็นปกติและความยั่งยืน

การพัฒนาที่เอากรรมเป็นตัวตั้งจะบูรณาการไม่ได้ เพราะกรรมทำเป็นเรื่องๆ เช่น กรรมนี้เกี่ยวกับดิน กรรมนี้เกี่ยวกับน้ำ กรรมนี้เกี่ยวกับต้นไม้ ฯลฯ แยกๆ กันไปกรรมละเรื่องๆ การจะบูรณาการได้ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพราะในพื้นที่มีทุกอย่าง คือมีคน มีสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ การพัฒนาอย่างบูรณาการจึงต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เช่น ชุมชนท้องถิ่น จังหวัด

สังคมก็เช่นเดียวกับโครงสร้างต่างๆ เช่น ดึก หรือพระเจดีย์ ที่ถ้าจะมีความมั่นคงและยั่งยืน ฐานล่างต้องแข็งแรง ถ้าฐานล่างของดึกหรือพระเจดีย์ไม่แข็งแรง ดึกหรือพระเจดีย์นั้นก็พังทลายได้ง่าย สังคมก็เช่นเดียวกันที่ฐานล่างต้องแข็งแรง สังคมทั้งหมดจึงจะมั่นคงและยั่งยืน

ฐานล่างของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น

การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ทิ้งฐาน หรือทุบฐาน สังคมทั้งหมดจึงอ่อนแอและวิกฤต

การพัฒนาใหม่จะต้องสร้างฐานล่างของสังคมให้แข็งแรง เหมือนสร้างพระเจดีย์จากฐาน และให้ส่วนบนของสังคมทั้งหมดเชื่อมกับฐาน หรือชุมชนท้องถิ่น

๒.

สัมมาชีพเต็มพื้นที่

รากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข

เราจะต้องเข้าใจรากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข มิฉะนั้นเมื่อพัฒนาไปๆ ผู้คนในสังคมจะขัดแย้ง และมีความรุนแรงมากขึ้นๆ และนำไปสู่สงครามได้

สัมมาอาชีโว เป็นองค์หนึ่งในมรรค ๘ ที่เดียว ถ้าขาดไปชีวิตและสังคมไม่มีทางเป็นสุข

สัมมาชีพ หมายถึงอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

ถ้าพิจารณาเรื่องการเบียดเบียนให้ละเอียดจะสังเกตเห็นว่าอาชีพในสังคมเป็นอันมากที่ทำให้ร้ายผู้อื่น การจะถอนตัวไปทำสัมมาชีพไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ถ้าไม่ทำสังคมก็จะไม่มีวันร่มเย็นเป็นสุข การจะค่อยๆ ให้สังคมเคลื่อนออกจากมิจาอาชีวะไปสู่สัมมาอาชีวะได้ จะต้องส่งเสริมให้มีเศรษฐกิจพื้นฐานพึ่งตนเองให้มากที่สุด หรือเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน

ที่ว่าสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข มีตัวอย่างทั้งจากในพระไตรปิฎก และตัวอย่างร่วมสมัย

ในกฎทนต์สูตร พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องพระเจ้ามหาวิชิตราช ที่พราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลวิธีแก้ปัญหาใจว่า จะยกทัพไปปราบ หรือจงจำอย่างใดๆ ก็แก้ปัญหไม่ได้ แต่ต้องอาศัยวิธีการส่งเสริมบำรุงอาชีพทั้งเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และการรับราชการ จะทำให้เศรษฐกิจดี “...บ้านเมืองก็จะตั้งมั่นอยู่ในความเกษม หาเลี้ยงหนามมิได้ ไม่มีเบียดเบียนกัน พลเมืองจักชื่นชมยินดีต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่นอก จักไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่...”

โปรดสังเกตสำนวนอธิบายถึงความร่มเย็นเป็นสุข ครอบคลุมอบอุ่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในพระสูตรข้างต้น

ที่ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ย้อนหลังไป ๔๐ ปี เต็มไปด้วยความชั่วช้าฉ้อฉล เช่น ลักขโมย เล่นการพนัน และยาเสพติด พระครูสาครสังวรกิจ เจ้าอาวาสวัดยกกระบัตรส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกบ้านปลูกมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวขาย จนน้ำตาลมะพร้าวของยกกระบัตรมีชื่อว่าหอมหวาน ชาวบ้านทุกคนมีรายได้ในสมัยนั้น คนละ ๒๐๐-๔๐๐ บาทต่อวัน ปรากฏว่าความชั่วต่างๆ เช่น ลักขโมย เล่นการพนัน ดินยาเสพติด หายไปหมด นี่ก็ตรงกันในพระไตรปิฎกที่กล่าวข้างต้นว่า เมื่อมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ความชั่วจะหายไปและเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

เราจะต้องจำไว้ว่า อบายมุขก็ตาม และความไม่ดีอื่นๆ ก็ตาม ไม่มีทางหมดไปด้วยการสั่งสอน หรือปราบปราม แต่จะหมดไปเพราะการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ควรจะทำความเข้าใจตรงนี้อย่างจริงจัง และตั้งใจทำ

ในทุกชุมชนและทุกตำบลควรจะมีการดูแลให้ทุกคนรอบครัวมีสัมมาชีพ ควรจัดสรรให้มีที่ทำกิน ครอบครัวละประมาณ ๕ ไร่ โดยทำเกษตรพึ่งตนเอง หรือเกษตรพอเพียง ถ้าทำเกษตรพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ปลูกอ้อยอย่างเดียว ปลูกปออย่างเดียว ปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียว ทำอย่างไรๆ ก็ไม่พอกิน ไม่ใช่เกษตรพอเพียง แต่ถ้าทำเพื่อการบริโภคเองเสียก่อน เหลือขายคือทำทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ทำ ซึ่งมีทั้งการปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ปลูกสมุนไพร ฯลฯ ที่ ๕ ไร่ ก็จะเหลือกินเหลือใช้ พอค้าเคื่อง ภาษีกับผู้ใหญ่ผาย สร้อยสรกลาง ที่

บุรีรัมย์ได้ทำการวิจัยว่าทำอะไรที่ ๑ ไร่ จะพอกินทั้งครอบครัว และได้พบเทคนิคนั้นแล้ว แต่เพื่อเหลือเพื่อขาดให้ครอบครัวละ ๕ ไร่ก็ได้

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเคยจัดที่ดินให้ ๑๔-๑๕ ไร่ต่อครอบครัว แต่ถ้าไม่ปรับการเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไปสู่เกษตรผสมผสาน หรือการเกษตรพอเพียง ก็ไม่มีทางจะพอกิน ฉะนั้นการจัดสรรที่ดินต้องทำไปพร้อมกับปรับวิถีการผลิตไปเป็นเกษตรพอเพียงด้วย จึงจะเป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเอง หรือเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดสรรที่ทำกินไม่จำเป็นต้องให้สิทธิการเป็นเจ้าของ แต่เป็นสิทธิในการทำกิน โดยที่ดินยังเป็นของรัฐหรือของชุมชนก็ได้ แต่ทำสัญญาให้เช่าระยะยาวราคาถูก โดยมีการสัญญากันว่า จะต้องทำให้มีดินไม่มากขึ้น เราจะได้ทั้งความเป็นป่า และเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนไปพร้อมกัน

ควรส่งเสริมให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดมีอาชีพเกษตรพอเพียง ซึ่งจะเป็นการประกันว่ามีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตพอเพียง หลังจากนั้นจะทำอะไรอย่างอื่นเพิ่มเติมไปอีกตามความถนัดหรือตามฤดูกาลก็ได้ เช่น รับจ้าง ค้าขาย การผลิตเพื่อขาย ฯลฯ

อาจถือว่าอาชีพมี ๒ ประเภท คือ

๑. อาชีพมั่นคง

๒. อาชีพเสี่ยง

อาชีพมั่นคงคือเกษตรพึ่งตนเองหรือเกษตรพอเพียง เพราะประกันว่ามีปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐานพอเพียง ไม่มีการเสี่ยง

อาชีพเสี่ยง เช่น การค้า และการรับจ้างทุกชนิด เพราะอาจมีความผันผวน เกิดขาดทุนหมดเนื้อหมดตัว เศรษฐกิจตกต่ำ ถูกให้ออกจากงาน ถ้าคนจำนวนมากมีอาชีพเสี่ยง จะขาดความมั่นคงในชีวิต และเมื่อขาดทุนหรือตกงานจะลำบากมาก มีการฆ่าตัวตาย เกิดความโกลาหลทางสังคม เกิดความขัดแย้ง และความรุนแรง

ในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนไม่ควรมัวอาชีพเสี่ยงอย่างเดียว แต่ควรมี ๒ อาชีพ คือ

อาชีพมั่นคง + อาชีพเสี่ยง

ถ้าอาชีพเสี่ยงเกิดพั้งพลาด ก็ยังมีกินมีใช้ไม่เดือดร้อนมาก

อุตสาหกรรมก็ไม่ควรเป็นไปอย่างโดดๆ แยกจากฐานชุมชน

โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ แม้จ่ายค่าแรงขั้นต่ำ ผู้ใช้แรงงานก็ไม่พอกินไม่พอใช้ จะมีการเรียกร้องหรือสไตรค์เพื่อขอค่าแรงเพิ่มขึ้น ทางโรงงานก็มีข้อจำกัด เพราะถ้าขึ้นค่าแรงมากๆ ก็ไม่สามารถแข่งขันได้ นี่คือการขัดแย้งหรือความบีบคั้นที่ดำรงอยู่ ความบีบคั้นเกิดจากการคิดและทำแบบแยกส่วน อะไรที่แยกส่วนจะนำไปสู่ความบีบคั้นเสมอ

ที่ว่าแยกส่วนในที่นี้ก็คือ แยกส่วนระหว่างโรงงานกับชุมชน แต่ถ้าบูรณาการระหว่างชุมชนกับโรงงาน ความบีบคั้นจะหายไป นั่นคือถ้าโรงงานตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ผู้ใช้แรงงานยังมีชีวิตชุมชนอยู่ มีบ้านอยู่ มีข้าวกิน ได้อยู่กับพ่อแม่ ค่าแรงเพียงวันละ ๗๐-๘๐ บาท ผู้ใช้แรงงานก็อยู่ได้สบาย เพราะ

มีปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐานจากเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว รายได้ ๓๐-๔๐ บาทต่อวันก็เป็นเงินเหลือ ในขณะที่ผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในเมือง ต้องเช่าบ้าน ต้องซื้อกิน และรายจ่ายอื่นๆ อีก รายได้ ๑๕๐-๑๖๐ บาทต่อวัน ก็ไม่พอกินไม่พอใช้ และยังต้องจากบ้านมา ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมของคนไกลบ้านอีก

เมื่อโรงงานเชื่อมโยงกับชุมชน โรงงานก็ประหยัดค่าแรงลง ทำให้อยู่ในสถานะที่จะแข่งขันได้ดีขึ้น

ระบบเศรษฐกิจพอเพียง คือการออกแบบให้ส่วนล่างของสังคมมีเศรษฐกิจพึ่งตนเอง หรือเศรษฐกิจมั่นคง และเศรษฐกิจข้างบนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจข้างล่าง ต่างส่งเสริมซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายกันแบบเศรษฐกิจที่เอาตลาดเป็นตัวตั้งอย่างเดียว

๓.

ตำบลแห่งความพอเพียง กระบวนการขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชน

ทั้งประเทศเรามีตำบลอยู่ ๗,๐๐๐ กว่าตำบล แต่ละตำบลโดยเฉลี่ยประกอบด้วย ๑๐ หมู่บ้าน ถ้าทุกตำบลเป็นตำบลแห่งความพอเพียง กล่าวคือ

- มีเศรษฐกิจพอเพียง
- มีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติพอเพียง
- มีพลังงานพอเพียง
- มีความปลอดภัยพอเพียง
- มีสุขภาพพอเพียง
- มีสังคมเข้มแข็งพอเพียง
- มีจิตใจพอเพียง
- มีการเรียนรู้และการจัดการพอเพียง

ก็จะพื้นฐานของสังคมที่พอเพียง เข้มแข็ง และร่มเย็นเป็นสุข

วิธีการส่งเสริมให้เกิดตำบลแห่งความพอเพียงก็ไม่ยากแล้วเพราะได้มีการทดลอง มีการวิจัย มีการปฏิบัติ รวมทั้งมีองค์กรที่ทำเรื่องนี้อยู่เป็นอันมาก ข้อสำคัญต้องมีการเรียนรู้ ไม่ใช่เอาเงินเหวี่ยงลงไป เอาอำนาจเหวี่ยงลงไปโดยไม่ฟังคนอื่น อย่างนั้นไม่เป็นการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของชาวบ้าน ทำไม่สำเร็จ และทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้น แก้วความยากจนไม่ได้

วิธีการคือส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

ร่วมคิด รวมถึงการที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำวิจัยเรื่องของชุมชนเอง

ร่วมทำ รวมถึงการที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำแผนแม่บทชุมชน และขับเคลื่อนการพัฒนาตามแผนแม่บทชุมชนที่ชุมชนทำเอง

แผนแม่บทชุมชนเป็นแผนการพัฒนาย่างบูรณาการ ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา และสุขภาพพร้อมกันไป ฉะนั้นเมื่อชุมชนสามารถทำและขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชนได้ เขาจะหายจนอย่างถาวร มีศักดิ์ศรี เพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม เพิ่มพูนสุขภาพ และเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ๔ ภาค เป็นองค์กรที่เคลื่อนไหวสนับสนุนชุมชนให้สามารถทำแผนแม่บทชุมชนได้ในขอบเขตทั่วประเทศ จังหวัดใดต้องการก็สามารถติดต่อขอให้เครือข่ายฯ เข้าไปสนับสนุนชุมชนในจังหวัดของตนได้

ในแต่ละตำบลควรสำรวจเป็นรายบ้าน ว่ามีคนแก่และเด็กถูกทอดทิ้งให้จมปลักอยู่กับความยากแค้นแสนสาหัสอย่างไรบ้าง และควรจัดการช่วยเหลือสงเคราะห์ไม่ให้มีการทอดทิ้งกัน

ในทุกตำบลควรมีการศึกษาประวัติศาสตร์ตำบล เพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้คนภูมิใจในรากเหง้าของตน และช่วยให้เกิดการรวมตัวกันเข้มแข็งขึ้น ทุกตำบลควรพยายามทำพิพิธภัณฑ์ตำบลเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยใช้วัดใดวัดหนึ่งเป็นที่ตั้ง พิพิธภัณฑ์ตำบลยังเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชนและเศรษฐกิจวัฒนธรรมของชุมชน

ควรมีการศึกษาวิจัยถึงพลังงานทางเลือกของชุมชนเพื่อลดการพึ่งพิงพลังงานจากน้ำมัน หากชุมชนมีความพอเพียงในเรื่องพลังงานนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศอีกด้วย

เมื่อตำบลมีเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐานแล้ว ก็สามารถทำอะไรดีๆ เพิ่มเติมขึ้นได้เรื่อยๆ บนพื้นฐานของความสมดุล โดยระมัดระวังมิให้ความโลภ และความไม่สุจริตทำให้ชุมชนเสียคุณภาพและแตกทำลายลง

ทุกจังหวัดควรส่งเสริมให้ทุกตำบลในจังหวัดของตนเป็นตำบลแห่งความพอเพียง เมื่อทุกตำบลทั่วประเทศเป็นตำบลแห่งความพอเพียงและสันติ ประเทศก็จะมีฐานล่างของสังคมที่แข็งแรงสามารถรองรับการเติบโตข้างบนอย่างมั่นคงและยั่งยืน

๔.

เทศบาลและ อบจ.

กับเศรษฐกิจพอเพียง

เทศบาลและ อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) เป็นองค์การปกครองท้องถิ่นเช่นเดียวกับ อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) ความเป็นอิสระและความเข้มแข็งของเทศบาลและ อบจ. มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจพอเพียงในเมืองซึ่งต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนดังกล่าว ในข้อ ๓ ข้างบน

เทศบาลและ อบจ. ต้องไม่เป็นเอเจนต์ของทุนขนาดใหญ่ที่เข้าทำลายความพอเพียงและความสมดุลในจังหวัด ต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจในเมืองกับเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำการตลาดให้สินค้าชุมชนเชื่อมโยงผู้บริโภคในเมืองกับผู้ผลิตในชนบทให้เกื้อกูลกัน โดยผู้ผลิตผลิตอาหารปลอดภัย ไม่ให้เป็นโทษแก่ผู้บริโภคในเมือง ผู้บริโภคได้บริโภคอาหารปลอดภัย และการบริโภคไปส่งเสริมการเกษตรพอเพียงของชนบท

ทุกเขตเทศบาลต้องพยายามดูแลให้ประชาชนมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ พยายามลดอาชีพที่เป็นมิถนอาชีพ พยายามดูแลความสมดุลของเมืองทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม พลังงาน และสุขภาพ เพื่อให้เป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้โดยการส่งเสริมประชาคมเมือง ให้มีบทบาทในการสร้างวิสัยทัศน์ของเมือง มีส่วนร่วมในการทำแผนและขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่

ฝ่ายนโยบายและฝ่ายวิชาการต้องสนับสนุนความเป็นอิสระและความเข้มแข็งขององค์กรท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงได้

๕.

เครือข่ายต่างๆ เพื่อชุมชน

เครือข่ายโรงพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชน

เครือข่ายพยาบาลเพื่อชุมชน

เครือข่ายครูเพื่อชุมชน

เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อชุมชน

เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อชุมชน

ฯลฯ

ในแต่ละจังหวัดมีผู้คนและองค์กรที่ประกอบการทำงานต่างๆ อยู่มากมาย แต่ว่าทำแบบแยกส่วนเป็นเรื่องๆ กันไป หลักการของเราคือการพัฒนาอย่างบูรณาการและฐานล่างเข้มแข็งดังกล่าว ในข้อ ๑ วิธีปฏิบัติที่ง่ายตามหลักการนี้คือมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อชุมชน จะเป็นเครือข่ายในอาชีพเดียวกันหรือระหว่างอาชีพก็ได้ เครือข่ายเหล่านี้ไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและสนับสนุน

ชุมชนในเรื่องที่ตรงกับความต้องการและสร้างสรรค์ โดยไม่เอาทูลี อำนาจ และเงินของตนเป็นตัวนำ แต่เอาความเป็นมิตรและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) เป็นเครื่องมือ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นวิธีการที่ทรงพลังมากในการสร้างความสุขและความสำเร็จ เพราะทุกคนได้เรียนรู้จากกัน มีความเป็นมิตร และเสริมจุดแข็งกัน มีหลายอย่างที่ชุมชนรู้แต่คนอื่นไม่รู้ แต่ก็มีหลายอย่างที่ชุมชนไม่รู้ แต่คนอื่นรู้ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจึงยกความสำเร็จให้สูงขึ้นเรื่อยๆ

ถ้าจังหวัดทั้งจังหวัดเต็มไปด้วยเครือข่ายต่างๆ เพื่อชุมชน จะเกิดเครือข่ายทางสังคมที่ทำให้พลังงานทางสังคม ความสุข และความสำเร็จ เกิดเศรษฐกิจพอเพียงและความร่มเย็นเป็นสุข

๖.

การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนในจังหวัด และการจัดการความรู้

คนทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคน

หากทุกคนมีจิตสำนึกแห่งคุณค่านี้ และมีการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนในจังหวัด ผู้คนจะมีความสุขและเกิดพลังสร้างสรรค์มหาศาล

ฟังดูอาจเป็นเรื่องที่ทำยาก แต่ความจริงไม่ยาก ถ้าเข้าใจหลักการ

หลักการคือการเคารพความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคน

ในตัวคนแต่ละคนมีความรู้ ความชำนาญบางสิ่งบางอย่างอยู่ในตัว ซึ่งได้มาจากการทำงานและประสบการณ์ชีวิต ทุกคนมีการทำงานและมีประสบการณ์ชีวิต ทุกคนจึงมีความรู้ที่อยู่ในตัว ดังเช่นที่ครูที่ดีที่สุดของเราคือแม่ของเราทุกคน เพราะท่านมีความรู้ที่อยู่ในตัว อันได้มาจากการทำงานและประสบการณ์ชีวิตของท่าน โดยไม่คำนึงว่าท่านจะมีปริญญาใดๆ หรือไม่

ความรู้ในตัวคนจึงเป็นแหล่งความรู้อันมหาศาล ถ้าเราเห็นคุณค่าและเคารพความรู้ในตัวคน และดึงความรู้เหล่านั้น ออกมาใช้ประโยชน์ นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน จะเพิ่มพลังมหาศาลให้แก่สังคม เพราะคนทุกคนจะเกิดความสุข เพราะรู้สึกมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพ จะเกิดพลังแห่งความสำเร็จมหาศาล

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) มีความหมายจำเพาะ หมายถึงการเห็นคุณค่าความรู้ในตัวคน จัดให้มีการดึงความรู้ในตัวคนออกมา เห็นคุณค่า ใช้ประโยชน์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อความสำเร็จในภารกิจบางอย่างหรือหลายอย่าง

ถ้าทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่องที่ทำ มีการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน และมีการจัดการความรู้ในจังหวัดทั้งจังหวัด ผู้คนจะมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพที่จะร่วมกันทำอะไรดี การทำอะไรดีๆ นำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

ทุกวันนี้ที่เราทำอะไรสำเร็จได้ยาก เพราะเรามักเอาเทคนิคเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาคนเป็นตัวตั้ง เช่น การเกษตรก็เอาเรื่องปุ๋ย เรื่องยาฆ่าแมลง และวิชาการต่างๆ เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความเป็นคนของเกษตรกรเป็นตัวตั้ง การศึกษาก็เอาเทคนิคการสอนเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความเป็นคนของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผลอย่างหนึ่งที่รักษา “คนไข้” ทั้งๆ ที่มี ๒ พยางค์เท่านั้นก็เห็นไม่ครบ คือเห็นแต่ “ไข้” แต่ไม่เห็น “คน” เหล่านี้เป็นต้น

การจัดการความรู้มีพลังมาก เพราะพลิกสถานการณ์จากการเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้ง กลายมาเป็นเอาคนหรือศักดิ์ศรีความเป็นคนเป็นตัวตั้ง

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่เอาคนเป็นตัวตั้ง การจัดการความรู้คือรูปธรรมของการเอาคนเป็นตัวตั้ง เป็นเครื่องมือของการพัฒนาในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง เพื่อยังให้เกิดสังคมแห่งความพอเพียงและสันติ

๗.

หนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัด

ในการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด ควรมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นภาคีด้วย ขณะนี้เรามีมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏและสถาบันราชภัฏมณฑลมีจำนวนมากพอที่จะคิดถึงเรื่องหนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัด

มหาวิทยาลัยมีบทบาทต่อเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดได้หลายอย่าง เช่น

- (๑) ร่วมเรียนรู้และส่งเสริมการทำแผนแม่บทชุมชน
- (๒) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับชุมชน รวมทั้งพลังงานทางเลือกของชุมชน
- (๓) ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรปกครองท้องถิ่น
- (๔) ส่งเสริมการจัดการความรู้ในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง
- (๕) ทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่างๆ ซึ่งรวมถึงหลักสูตรมหัศจรรย์เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

(๖) ส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาสำหรับคนทั่วไปในจังหวัด และในการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ เพราะการพัฒนาจิตเป็นบ่อเกิดของความสุข ความพอเพียง ปัญญา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

ถ้าได้ทำดังนี้ มหาวิทยาลัยจะเปลี่ยนแปลงจากการเป็นมหาวิทยาลัยที่ลอยตัวอยู่นอกสังคม ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่รวมทุกข์ร่วมสุขกับสังคม ไม่รวมแก้ปัญหา มาเป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ในสังคม ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ปัญหา จะเกิดปัญญาและความสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจพอเพียง หนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัดจะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงในทุกจังหวัด นั่นคือทั้งประเทศ จังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยชีวิต

๘.

ธุรกิจขนาดใหญ่กับเศรษฐกิจพอเพียง

ธุรกิจขนาดใหญ่มีบทบาทสร้างเสริมเศรษฐกิจพอเพียงได้มากโดย

(๑) ส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

(๒) เชื่อมต่อเศรษฐกิจชุมชนกับการตลาดและการส่งออก

(๓) ส่งเสริมการจัดการเพื่อสังคม

ภาคธุรกิจมีความสามารถในการจัดการสูงกว่าภาคอื่นๆ การจัดการมีความจำเป็นต่อการสร้างวิถีแห่งความพอเพียง ภาคธุรกิจจึงมีประโยชน์ต่อการสร้างเสริมระบบเศรษฐกิจพอเพียง

บริษัทแต่ละบริษัทควรส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งในตำบลใดตำบลหนึ่ง ไม่ใช่โดยการเอาเงินไปให้ แต่โดยไปเป็นภาคีเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของชุมชน การทำแผนแม่บทชุมชน และการขับเคลื่อนการพัฒนา เมื่อชุมชนผลิตสินค้าได้มาก เหลือกินเหลือใช้ด้วยตนเองแล้ว ควรมีการตลาดและการส่งออก ตรงนี้ชุมชนจะไม่ชำนาญ ภาคธุรกิจจะเข้ามาส่งเสริมและเชื่อมต่อตรงนี้ได้มาก จะทำให้เศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมต่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เมื่อเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมต่อกับฐานเศรษฐกิจชุมชนจะทำให้เกิดความมั่นคงมากกว่าการพึ่งพิงตลาดต่างประเทศอย่างเดียว ซึ่งผันผวนได้มากและรวดเร็ว ถ้าเศรษฐกิจมหภาคตั้งอยู่บนฐานความพอเพียงของเศรษฐกิจชุมชนได้เมื่อไร เศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นประเทศ

ขณะนี้แนวโน้มใหญ่อย่างหนึ่งคือ CSR (Corporate Social Responsibility) หรือความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจซึ่งเป็นเรื่องที่ดี เพราะภาคธุรกิจมีพลังมาก หน้าที่ของภาคธุรกิจจึงไม่ใช่เพียงหาเงินอย่างเดียว แต่สามารถมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อีกด้วย ที่จริงมีเรื่องดีๆ ทางสังคมที่น่าทำมากแต่ภาคสังคมมักอ่อนแอในเรื่องการจัดการ ภาคธุรกิจซึ่งมีความเข้มแข็งทางการจัดการมากที่สุด ควรจะเข้ามาช่วยส่งเสริมเรื่องการจัดการ เรื่องที่น่าทำมากเรื่องหนึ่งคือเรื่องวัด วัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากของสังคม แต่เรายังใช้ประโยชน์น้อยเพราะขาดการจัดการ เรามีวัดถึงประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัด ถ้ามีการจัดการให้วัดสะอาดร่มรื่น มีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมให้คนเข้าไปแสวงหาความสงบในวัด ไปกราบพระพุทธรูปในโบสถ์ นั่งสมาธิ ถ้าทำไม่เป็นก็มีครูสอนกรรมฐาน ผู้คนจะมีความสุข ลดความเครียด และพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น เศรษฐกิจพอเพียงต้องการจิตใจที่สูงขึ้นเพราะทำให้เกิดความพอเพียงได้ง่าย

นักธุรกิจอาจรวมตัวกันเป็นเครือข่ายนักธุรกิจเพื่อศาสนา โดยส่งเสริมให้มีการจัดการที่ดีเกี่ยวกับวัด

นอกจากนั้น ขณะนี้มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก เหนงาไม่รู้จะทำอะไร ถ้าวัดมีการประสานงานกับชุมชนแล้วจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ไปไหว้พระสวดมนต์ที่วัด ฟังธรรม คุยกัน รับประทานอาหารกลางวันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์อันเหมาะสมแก่วัย ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขขึ้น เรื่องทำนองนี้เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อสังคมสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้

๕.

เวทีพัฒนานโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัด

งานพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัดเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อดำเนินไปจะพบว่ามีความต้องการสนับสนุนทางนโยบายในระดับและในเรื่องต่างๆ อาจจะเป็นแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ การใช้งบประมาณ นโยบายในการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน การสื่อสาร การปรับการทำงาน ของหน่วยงานต่างๆ หรือความต้องการทางวิชาการ เป็นต้น

ควรมีเวทีพัฒนานโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัด ที่ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ ประมาณเดือนละครั้ง ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น ฝ่ายวิชาการ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน พระสงฆ์ เป็นต้น เนื่องจากมีลักษณะเป็นประชาคมจังหวัด อาจเรียกว่าเป็นการประชุมประชาคมเพื่อพัฒนานโยบาย ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเข้าประชุมด้วยทุกครั้ง ผู้ว่าฯ ควรเชิญผู้มีปัญญาบารมีคนเก่าคนแก่ของจังหวัดที่ผู้คนในจังหวัดมีความภูมิใจและให้ความเคารพนับถือเข้าร่วมประชุม หรือในกรณีที่เหมาะสมอาจเชิญให้เป็น

ประธานการประชุมเสียด้วยเลย บุคคลผู้มีปัญหาบารมีคนเก่าคนแก่ของจังหวัดโดยมากจะมีอยู่ทุกจังหวัด เช่น นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร แห่งจังหวัดน่าน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล แห่งจังหวัดเพชรบุรี ดร.เกษม สุวรรณกุล และดร.วิจิตร ศรีสอ้าน แห่งจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้นอย่าง เชิญท่านเหล่านี้มาช่วยทำงานทางราชการได้กำไรฟรีๆ ไม่ต้องไปจ่ายเงินเดือนให้ท่าน การทำอะไรอย่าไปมองเฉพาะคนมีตำแหน่งคนมีเงินเดือนเท่านั้น แต่ต้องระดมทรัพยากรบุคคลทั้งหมดเข้ามาร่วมกัน

การประชุมเวทีนโยบายควรเป็นไปในทางบวก ไม่ควรเอาเรื่องทางลบมาทะเลาะกัน ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายจนการประชุมล้ม ควรนำความสำเร็จในเรื่องต่างๆ มานำเสนอ เพื่อการชื่นชมและการเรียนรู้ร่วมกัน และหาทางทำให้ดีขึ้นและเพิ่มขึ้น ตรงหาทางทำให้ดีขึ้นและเพิ่มขึ้น นั่นแหละคือการพัฒนานโยบาย

ในการประชุมทุกครั้งจะต้องนำผลการวิจัยและผลการส่งเสริมการจัดการความรู้มารายงาน เช่น การวิจัยสถานภาพของชุมชนเข้มแข็งว่าขณะนี้มีความก้าวหน้าแค่ไหน กำลังก้าวหน้าเร็วหรือช้าเพียงไร ฝ่ายจัดการความรู้รายงานว่าไปพบว่าใครทำอะไรดีๆ ในจังหวัดบ้าง อาจเป็นบุคคล เป็นองค์กร เป็นครู พระ ข้าราชการ นักธุรกิจ สื่อมวลชน ฯลฯ เมื่อเอาความดีมาสู่การรับรู้กัน ความดีจะเพิ่มขึ้นจนเต็มจังหวัด

ปีละครั้งอาจจัดให้มีการประชุม**สมัชชาเศรษฐกิจพอเพียง**ของจังหวัด เพื่อฝ่ายต่างๆ จะได้เสนอความก้าวหน้า มีการติดตามความก้าวหน้าและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑๐.

คณะทำงานส่งเสริมการวิจัยและการจัดการความรู้ของจังหวัด

ตัวเดินเรื่องที่ดังทุกฝ่ายเข้ามาสู่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัดคือการวิจัยและการจัดการความรู้ ในการประชุมประชาคมพัฒนานโยบายที่กล่าวถึงในข้อ ๘ ข้างบนนั้น ถ้าประชุมแล้วพูดกันแต่ความเห็นจะไม่ค่อยมีความก้าวหน้า ต้องมีการเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสถานภาพของเรื่องต่างๆ ของจังหวัด และผลของการดำเนินการจัดการความรู้

การมีคณะทำงานส่งเสริมการวิจัยและการจัดการความรู้ของจังหวัดจึงเป็นเรื่องที่ขาดมิได้ จึงควรทำความเข้าใจและพิถีพิถันตรงนี้เป็นพิเศษ อาจปรึกษา**สกว.** (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) และ**สคส.** (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม) ซึ่งเขาชำนาญเรื่องนี้ ต้องให้ได้คณะทำงานที่มีบุคลิกและความสามารถเหมาะสมที่จะทำงานนี้ได้ อาจประกอบด้วยนักวิชาการจาก

มหาวิทยาลัย ข้าราชการบางคน นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน นักวิชาการอิสระในจังหวัด เอ็นจีโอบางคนที่เป็นนักวิชาการ

คณะทำงานนี้ต้องได้รับความสนับสนุนในด้านงบประมาณให้สามารถทำงานได้คล่องตัว ถ้าคณะทำงานส่งเสริมการวิจัยและจัดการความรู้ทำงานได้ดีจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติที่ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ จนเต็มพื้นที่จังหวัด จังหวัดทั้งจังหวัดจะกลายเป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ คือเป็นมหาวิทยาลัยชีวิต ที่ชีวิตและการเรียนรู้มาอยู่ที่เดียวกัน สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพ พร้อมกันไปอย่างบูรณาการ เป็นสังคมพอเพียงและร่มเย็นเป็นสุข

องค์กรสนับสนุนการพัฒนาทั้งหลาย ควรรวมตัวกันเป็นเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัดในแต่ละจังหวัด และในที่สุดทุกจังหวัด อันจะนำไปสู่การเป็นประเทศแห่งความพอเพียงและสันติ

คำอวยพร

ถ้าจังหวัดแต่ละจังหวัดสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง จังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นเหมือนมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ ที่มีการเรียนรู้ที่มีความหมาย การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตและเรียนรู้เพื่อพัฒนาอย่างบูรณาการของจังหวัด ทั้งในเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาพอย่างเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง ความร่มเย็นเป็นสุข การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนในจังหวัด ทุกคนและลูกหลานต่อไปจะได้รู้สึกภูมิใจและมีเกียรติในจังหวัดของตน

แต่ละจังหวัดพยายามทำให้ดีที่สุด รัฐบาลควรส่งเสริมให้แต่ละจังหวัดสามารถทำให้ดีที่สุด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างจังหวัดหรือระหว่างกลุ่มจังหวัด จนในที่สุดประเทศไทยทั้งประเทศ มีความพอเพียงและมีสันติภาพสมกับพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า

“ขอให้เราพออยู่พอกิน และมีไมตรีจิตต่อกัน”

คนไทยสามารถรักกัน และถักทอกันสร้างประเทศไทยที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีสันติสุขได้
